

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

گروه علوم تربیتی

مطالعه عوامل محیط اجتماعی مؤثر بر شکل‌گیری برنامه درسی پنهان در مدارس

متوسطه پسرانه شهر یزد

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته برنامه ریزی درسی

محقق:

محمد علی طوفان

استاد راهنما:

دکتر عیسی ابراهیم زاده

استاد مشاور:

دکتر مهران فرج‌اللهی

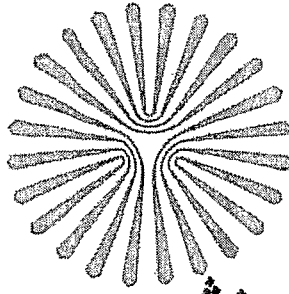
شهریور ۸۶

۱۰۵۲۷۳

کتابخانه مرکزی دانشگاه پیام نور
شهر یزد

۱۳۸۷ / ۱۲ / ۱۴

۱۳۸۷ / ۱۲ / ۱۴

دانشگاه پیام نور

تصویب نامه

پایان نامه تحت عنوان:

مطالعه عوامل محیط اجتماعی مؤثر بر شکل گیری برنامه درسی پنهان در مدارس متوسطه پسرانه شهر یزد

نوروز و سید وحید
نمره: ۱۶/۶۵ درجه: عالی

تاریخ دفاع: ۸۶/۰۸/۳۰

اعضای هیات داوران:

هیات داوران مرتبه علمی امضاء

نام و نام خانوادگی

۱- آقای دکتر عیسی ابراهیم زاده

۲- آقای دکتر مهراں فرج الهی

۳- آقای دکتر محمد رضا سرمدی

۴- آقای دکتر محمد رضا سرمدی

استاد راهنما

استاد مشاور

استاد داور

نماینده گروه

تقدیم به :

روح بزرگ پدرم

و

تمامی آنانکه در راه تعلیم و تربیت بشری جان می‌فروشیدند.

تقدیر و تشکر

ستایش خدای را که سزاوار ستایش است و سپاس او را آنگونه که شایسته اوست. در جریان این پژوهش بیش از هر کس از راهنماییهای بسیار مفید، ارزنده و مدبرانه استاد گرانقدر جناب آقای دکتر عیسی ابراهیمزاده استفاده گردید که بدینوسیله از زحمات و محبت‌های بی‌دریغ و دلسوزانه ایشان سپاسگزاری می‌شود.

همچنین از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر مهران فرج‌اللهی که با صرف وقت و تشکیل جلسات متعدد پژوهشگر را از ابتدا تا انتهای پژوهش هدایت نمودند صمیمانه سپاسگزاری می‌گردد. از استاد گرامی جناب آقای دکتر محمدرضا سرمدی که زحمت داوری پایان نامه را تقبل نمودند تشکر و قدردانی می‌گردد.

از آقایان دکتر جلیل بهارستان، دکتر مهدی نواب پور و دکتر سید کاظم علوی که با نظرات و راهنماییهای خود بویژه در تهیه و تنظیم ابزار جمع‌آوری اطلاعات به پژوهشگر کمک نمودند تشکر و قدردانی می‌گردد.

از معاون محترم برنامه ریزی و پژوهش سازمان آموزش و پرورش استان یزد و رؤسای نواحی ۱ و ۲ و مدیران و معاونان محترم دبیرستانهای این نواحی که با همکاری صادقانه و ایجاد زمینه مناسب برای اجرای پژوهش موجب غنای هرچه بیشتر این تحقیق گردیدند تشکر و قدردانی می‌گردد. از معلمان بزرگوار و دانش‌آموزان گرامی که در مراحل مختلف این پژوهش با پژوهشگر همکاری نمودند خالصانه سپاسگزاری می‌گردد.

در پایان از مادر عزیز و مهربانم که با صبر، بردباری، تحمل زحمات فراوان و تشویق و ترغیب‌های خود محیط مناسبی را برای انجام هر چه بهتر این پژوهش فراهم نموده‌اند تشکر و قدردانی می‌نمایم. از خداوند بزرگ سلامتی، عزت، سربلندی و موفقیت، برای همه کسانی که در این پژوهش همکاری نمودند را مسئلت می‌نمایم.

چکیده

یکی از مهمترین برنامه‌هایی که در نظامهای آموزشی انجام می‌شود «برنامه درسی پنهان» است. مطالعه منابع تخصصی و یافته‌های تحقیقاتی حوزه برنامه درسی نشان می‌دهد که محیط اجتماعی مدرسه عامل مهمی در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان می‌باشد، لیکن در کشور ما تحقیقات اندکی در این زمینه صورت گرفته است. پژوهش حاضر نیز با هدف «شناخت تأثیر عوامل محیط اجتماعی مدارس متوسطه پسرانه شهر یزد در روند شکل‌گیری برنامه درسی پنهان» اجرا گردید. برای رسیدن به این هدف با توجه به گستردگی موضوع پژوهش، محقق از میان عناصر مختلف محیط اجتماعی مدرسه صرفاً به بررسی تأثیر تعامل ما بین دانش‌آموزان با مسئولین اجرایی مدرسه و قوانین رایج در آن، تعامل دانش‌آموزان با معلمین و تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر پرداخته است. پژوهش مورد نظر یک تحقیق توصیفی است که پژوهشگر ابتدا با توجه به جمعیت ۹۴۰۰ نفری جامعه مورد مطالعه، تعداد ۳۸۰ نفر نمونه مکفی را با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران و از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده از میان جامعه دانش‌آموزان پسر دبیرستانهای دولتی و غیرانتفاعی شهر یزد انتخاب نموده و بوسیله پرسشنامه‌ای محقق ساخته با اعتبار ۸۱٪ آلفای کرانباخ که روایی محتوایی آن به تأیید تعدادی از متخصصین مطلع در این زمینه رسیده بود، موارد مد نظر را مورد ارزیابی قرار داده است. همچنین به منظور تکمیل اطلاعات بدست آمده، محقق از مصاحبه‌ای نیمه‌ساختار یافته با ۳۰ نفر از نمونه‌های جامعه مورد مطالعه، و نیز مشاهدات پراکنده‌ای در مدارس مورد نظر بهره‌گیری نموده است. پس از آن به تحلیل داده‌های حاصل شده متناسب با هر یک از روشهای کمی و کیفی پرداخته شد. یافته‌های تحقیق ضمن تأیید اثر سه عنصر مذکور نشان از بعضی برنامه‌های درسی پنهان شکل گرفته در ارتباط با جو اجتماعی مدارس که دانش‌آموزان در طی زندگی مدرسه‌ای خود فرا گرفته‌اند دارد، و عبارتند از:

۱. طرز تلقی منفی دانش‌آموزان نسبت به مشارکت با مسئولین مدرسه و منفعل و بی‌اثر دانستن خود

در اجرای برنامه‌های اداری و جنبی مدرسه.

۲. عدم فهم واقعی قوانین انضباطی و اجرای صوری و ظاهری مقررات مدرسه.

۳. تقویت ارتباط ضعیف و توأم با ترس در رابطه با مدیر مدرسه.

۴. اعتقاد به وجود رابطه مداری در حین تعامل با مسئولین مدرسه.

۵. ایجاد و تقویت روحیه اطاعت پذیری در روابط بین فردی دانش آموز با معلمین مدرسه.

۶. اولویت دادن همکاری و مشارکت با همسالان خود نسبت به مسئولین.

۷. کاهش اعتماد به اولیای مدرسه و تقلیل در بیان مشکلات فردی به آنها نسبت به همسالان خود.

نتایج حاصل از تفسیر داده‌ها نشان از منفعل نبودن دانش آموزان در برابر پیامهای برنامه درسی پنهان دارد. به عبارتی روشن‌تر آنها پیامهای ضمنی را با دیدی انتقادی درک می‌کنند، ولی خود را در تصمیم‌گیری برای تغییر شرایط ناتوان می‌بینند.

واژه‌های کلیدی: برنامه درسی پنهان، محیط اجتماعی مدرسه، نگرش، مشارکت در امور مدرسه، اطاعت پذیری، رابطه مداری، گروه همسالان.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول : کلیات	۱
مقدمه	۲
۱-۱- بیان مسأله	۳
۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق	۴
۳-۱- اهداف پژوهش	۵
۴-۱- سؤالهای پژوهش	۵
۵-۱- فرضیه‌های پژوهش	۶
۶-۱- تعاریف نظری و عملیاتی اصطلاحات	۶
فصل دوم : پیشینه نظری و پژوهشی	۸
مقدمه	۹
۱-۲- مفهوم اصطلاح علمی برنامه درسی پنهان	۱۰
۲-۲- منشاء برنامه درسی پنهان	۱۵
۳-۲- اهمیت و ضرورت مطالعه برنامه درسی پنهان	۱۸
۴-۲- رویکردهای نظری برنامه درسی پنهان	۲۳
۱-۴-۲- برنامه درسی پنهان به منزله نتیجه	۲۳
۲-۴-۲- برنامه درسی پنهان به منزله زمینه	۲۴
۳-۴-۲- برنامه درسی پنهان به منزله فرآیند	۲۴
۴-۴-۲- نگرش غیر نظری	۲۵
۵-۴-۲- نظریه عملکردی	۲۶
۶-۴-۲- نظریه انطباقی	۲۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲۷	۷-۴-۲- نظریه مقاومت
۳۰	۸-۴-۲- تحلیل و جمع بندی
۳۲	۵-۲- عوامل مؤثر در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان
۳۲	۱-۵-۲- محیط اجتماعی
۳۳	۱-۱-۵-۲- ساختار مدرسه
۳۳	۲-۱-۵-۲- روابط میان فردی دانش‌آموزان با مسئولین مدرسه و با یکدیگر.....
۳۴	۳-۱-۵-۲- ارتباط متقابل معلم و دانش‌آموز.....
۳۶	۲-۵-۲- محیط فیزیکی
۳۷	۳-۵-۲- محیط شناختی
۳۹	۶-۲- پیشینه پژوهش
۴۳	۷-۲- جمع بندی و نتیجه‌گیری
۴۵	فصل سوم : روش شناسی
۴۶	مقدمه
۴۷	۱-۳- روش تحقیق
۴۷	۲-۳- جامعه آماری و نمونه مورد بررسی
۴۸	۳-۳- ابزار جمع‌آوری داده‌ها
۴۸	۱-۳-۳- پرسشنامه
۴۹	۲-۳-۳- مصاحبه
۵۰	۴-۳- اجرای پرسشنامه
۵۱	۵-۳- اجرای مصاحبه
۵۲	۶-۳- تجزیه و تحلیل پرسشنامه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵۳	۷-۳- تجزیه و تحلیل مصاحبه
۵۵	فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده‌ها
۵۶	مقدمه
۵۷	۱-۴- تجزیه و تحلیل پرسشنامه
۶۱	۱-۱-۴- نتیجه‌گیری آماری از موارد مربوط به عنصر اول
۶۴	۲-۱-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره عنصر اول
۶۷	۳-۱-۴- نتیجه‌گیری آماری از موارد مربوط به عنصر دوم
۶۹	۴-۱-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره عنصر دوم
۷۲	۵-۱-۴- نتیجه‌گیری آماری از موارد مربوط به عنصر سوم
۷۴	۶-۱-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره عنصر سوم
۷۵	۲-۴- تجزیه و تحلیل مصاحبه
	۱-۲-۴- نگرش و طرز تلقی دانش‌آموزان نسبت به عدم مشارکت در برنامه‌های اداری و جنبی
۷۵	مدرسه
	۲-۲-۴- نگرش و طرز تلقی دانش‌آموزان نسبت به عدم فهم واقعی قوانین انضباطی و اجرای
۷۸	صوری و ظاهری مقررات
	۳-۲-۴- نگرش و طرز تلقی دانش‌آموزان نسبت به ارتباط ضعیف و توأم با ترس و اطاعت‌پذیری
۸۱	از مدیر مدرسه
	۴-۲-۴- نگرش و طرز تلقی دانش‌آموزان نسبت به رابطه مداری در تعاملات بین فردی با معلمان
۸۲	مدرسه
	۵-۲-۴- نگرش و طرز تلقی دانش‌آموزان نسبت به اطاعت‌پذیری در تعاملات بین فردی با معلمان
۸۵	مدرسه

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۴-۲-۶- تأثیر گروه همسالان بر دانش آموز در اولویت دادن مشارکت و همکاری با آنها نسبت به مسئولین مدرسه	۸۹
۴-۲-۷- تأثیر گروه همسالان بر دانش آموز در افزایش میزان اعتماد و بیان مشکلات فردی به آنها نسبت به مسئولین مدرسه	۹۳
فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری	۹۶
۵-۱- فرضیه اول	۹۷
۵-۲- فرضیه دوم	۹۹
۵-۳- فرضیه سوم	۱۰۱
۵-۴- فرضیه چهارم	۱۰۷
۵-۵- پیشنهادات محقق	۱۱۲
منابع و مأخذ	۱۱۷
منابع فارسی	۱۱۸
منابع لاتین	۱۲۰
پیوستها	۱۲۲
سؤالات پرسشنامه	۱۲۳
سؤالات مصاحبه	۱۲۵

فهرست جداول

صفحه

عنوان

- جدول ۱-۲- منعکس کننده نقاط قوت و ضعف چهارچوب نظری مطالعه برنامه درسی پنهان ۲۹۰
- جدول ۱-۴- توزیع سؤالات پرسشنامه با توجه به موارد مورد بررسی درباره هر یک از عناصر مؤلفه محیط اجتماعی مدارس ۵۷
- جدول ۲-۴- تحلیلی از پاسخهای دانش‌آموزان در ارتباط با هر یک از سؤالات مورد «الف» ۵۸
- جدول ۳-۴- تحلیلی از پاسخهای دانش‌آموزان در ارتباط با هر یک از سؤالات مورد «ب» ۵۹
- جدول ۴-۴- تحلیلی از پاسخهای دانش‌آموزان در ارتباط با هر یک از سؤالات مورد «ج» ۶۰
- جدول ۵-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره هر یک از موارد مربوط به عنصر اول ۶۱
- جدول ۶-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره عنصر اول ۶۴
- جدول ۷-۴- تحلیلی از پاسخهای دانش‌آموزان در ارتباط با هر یک از سؤالات مورد «د» ۶۵
- جدول ۸-۴- تحلیلی از پاسخهای دانش‌آموزان در ارتباط با هر یک از سؤالات مورد «و» ۶۶
- جدول ۹-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره هر یک از موارد مربوط به عنصر دوم ۶۷
- جدول ۱۰-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره عنصر دوم ۶۹
- جدول ۱۱-۴- تحلیلی از پاسخهای دانش‌آموزان در ارتباط با هر یک از سؤالات مورد «ه» ۷۰
- جدول ۱۲-۴- تحلیلی از پاسخهای دانش‌آموزان در ارتباط با هر یک از سؤالات مورد «ی» ۷۱
- جدول ۱۳-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره هر یک از موارد مربوط به عنصر سوم ۷۲
- جدول ۱۴-۴- نتیجه‌گیری آماری درباره عنصر سوم ۷۴

فهرست اشکال و نمودارها

صفحه	عنوان
۱۹	شکل ۱-۲- برنامه درسی آشکار و پنهان
۱۹	شکل ۲-۲- برنامه درسی به مثابه کوه یخی
۲۱	شکل ۳-۲- روند تأثیر پیامهای ضمنی در یک مؤسسه آموزشی
۳۵	شکل ۴-۲- سیر روند ارائه تکلیف از سوی معلم به دانش آموز
۶۲	نمودار ۱-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات مورد «الف»
۶۲	نمودار ۲-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات مورد «ب»
۶۳	نمودار ۳-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات مورد «ج»
۶۴	نمودار ۴-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات عنصر اول
۶۸	نمودار ۵-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات مورد «د»
۶۸	نمودار ۶-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات مورد «و»
۶۹	نمودار ۷-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات عنصر دوم
۷۳	نمودار ۸-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات مورد «ه»
۷۳	نمودار ۹-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات مورد «ی»
۷۴	نمودار ۱۰-۴- توزیع میانگین گزینه‌های پاسخ داده شده به مجموعه سؤالات عنصر سوم

فصل اول

کلیات

بی‌شک نظامهای آموزشی غایات و اهدافی دارند که تعامل و یکپارچگی تمامی مؤلفه‌ها و عناصر درونی آنها برای نیل به آن اهداف ضروری است. یادگیری مؤثر و تغییرات مطلوب در فراگیران به عنوان نتیجه تلاش تمامی بخشهای این نظام مقدس محسوب می‌گردد که لاجرم دستیابی به آن، جز از طریق امر برنامه‌ریزی و ماحصل آن یعنی برنامه امکان‌پذیر نیست. با این حال انتظار آن است که دانش‌آموزان به عنوان مخاطبان اصلی امر یادگیری براساس تعامل با مجموعه عوامل اجتماعی، شناختی و فیزیکی محیط آموزشی به ارزشهای والایی دست یابند، ولی برخی از یافته‌ها حکایت از اخذ نتایجی معکوس نسبت به این امر را دارد که این مسأله جای بسی تأمل برای دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت و به خصوص برنامه‌ریزان درسی به عنوان مهندسین نظام آموزشی است. در این میان پدیده برنامه درسی پنهان به عنوان سایه نظام آموزشی که با عدم حضور واضح و آشکار خود می‌تواند پایدارترین اثرات تربیتی و آموزشی را بر جای بگذارد به عنوان یکی از همین عوامل کاهش دهنده و یا ارتقاء بخش نتایج مدنظر نظام آموزشی محسوب می‌گردد. پژوهش حاضر نیز در پی آن است تا با توجه به حساسیت تعاملات بین فردی ما بین عوامل اجرایی آموزش از یک طرف و دانش‌آموزان به عنوان مخاطبان صرف این فرآیند، مسأله برنامه درسی پنهان را از دریچه‌ای اجتماعی مورد بررسی قرار دهد. لذا در این فصل کلیات اساسی این تحقیق معرفی گردیده و سعی شده است تا رویکردهای اصلی این پژوهش به طور واضح بیان گردد.

۱-۱- بیان مسأله

در طی فرآیند اجرای برنامه‌های درسی مدون و مشخص در نظام آموزشی و به تبع قرار گرفتن دانش‌آموزان در معرض سه محیط شناختی، اجتماعی و فیزیکی مدرسه، عواملی به طور ناخودآگاه منجر به شکل‌گیری مجموعه‌ای از افکار، نگرشها و باورهایی می‌گردند که در جهت دهی به رفتار و شخصیت دانش‌آموزان بسیار مؤثر واقع می‌شوند. این مجموعه از یادگیریها حاصل اصول، اهداف و روشهایی از پیش تعیین شده‌ای نیستند و با خواست و اراده قبلی طراحان و مجریان آموزشی حاصل نخواهند شد، بلکه به طور اجتناب ناپذیری در طی تحصیل در محیط آموزشی و کلاس درس توسط دانش‌آموزان کسب می‌گردند.

در قلمرو مطالعات برنامه درسی به این مجموعه از یادگیریها و تجارب آموزشی، برنامه درسی پنهان (hidden curriculum) گفته می‌شود. بی‌توجهی به این دسته از یادگیریها که بیشتر جنبه ارزشی، هنجاری و نگرشی دارند منجر به عدم جامع‌نگری و مخدوش شدن جامعیت برنامه‌های درسی و نیز دور شدن برنامه ریزان و مسئولین امر از اهداف مورد نظر می‌گردد. عوامل گوناگونی از محیط اجتماعی، محیط شناختی و محیط فیزیکی مدرسه در تشکیل این نوع از برنامه درسی نقش دارند، ولی به زعم اکثر صاحب‌نظران و محققین (دری بن ۱۹۶۸، جنتیس ۱۹۷۶، گوردون ۱۹۸۳، علیخانی ۱۳۸۲ و ...) محیط اجتماعی به عنوان مؤثرترین عامل در شکل‌گیری این برنامه درسی می‌باشد. البته عامل محیط اجتماعی مدرسه نیز خود به سه عنصر تعامل دانش‌آموزان با مسئولین اجرایی مدرسه، روابط متقابل معلم و دانش‌آموز و تعاملات دانش‌آموزان با یکدیگر تقسیم بندی می‌گردد.

لذا با توجه به اهمیت محیط اجتماعی مدارس و نیز در نظر گرفتن حساسیت مقطع متوسطه به دلیل قرار گرفتن در آخرین مرحله از نظام آموزش عمومی و قرار داشتن دانش‌آموزان در مرحله حساس نوجوانی و شکل‌گیری نگرشها و باورهای فردی در این سن، ایجاب می‌کند تا تأثیر عوامل

محیط اجتماعی این مقطع تحصیلی که بر شکل‌گیری برنامه درسی پنهان موثر می‌باشند مورد تحقیق قرار گیرند. بنابراین مسأله اصلی پژوهش «بررسی اثرات برخی از عوامل محیط اجتماعی مدارس متوسطه در روند شکل‌گیری برنامه درسی پنهان می‌باشد.»

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

برنامه درسی پنهان در تمامی محیط‌های آموزشی به عنوان عاملی جدای ناپذیر از برنامه‌های درسی رسمی و آشکار محسوب می‌گردد. این مطلب حتی در نظرات اندیشمندان گوناگون این عرصه نیز از قبیل: دیویی، جکسون، اسنایدر، جیرو، آیزنر و ... نیز مورد تایید می‌باشد. لذا توجه به عوامل و اثرات این برنامه مکتوم از ضروریات مهم در هر حوزه آموزشی به حساب می‌آید. در کشور ما بررسی و تحقیق درباره این نوع برنامه درسی و مخصوصاً ابعاد اجتماعی آن در داخل و خارج از کلاس درس محدود و اندک می‌باشد. بنابراین با توجه به عوامل مذکور، نکات ذیل به عنوان ضرورت‌های مهم برای انجام پژوهش حاضر مدنظر می‌باشد:

۱. تلاش در جهت جلب توجه مسئولین و مجریان آموزش و پرورش نسبت به حساسیت مسأله برنامه درسی پنهان و شناخت هر چه بیشتر از عوامل شکل دهنده آن.

۲. آگاهی هر چه بیشتر از موانع موجود بر سر راه شناخت برنامه‌های درسی پنهان و رفع این عوامل جهت هویدا شدن این برنامه‌های مکتوم.

۳. ایجاد تصویری روشن از جو اجتماعی حاکم بر مدارس و برنامه‌های درسی پنهان حاصل از آن برای مسئولین و معلمان مدرسه تا بتوانند به صورت آگاهانه با آن روبرو شوند.

۴. شناخت هرچه بیشتر از مسائل اجتماعی مکتوم و مبتلا به نوجوانان و گنجاندن آنها در برنامه‌های درسی رسمی و آشکار به منظور دست یابی هرچه بهتر به اهداف آموزشی و پرورشی.

۵. کاهش فاصله میان برنامه درسی پنهان و برنامه درسی رسمی از طریق اعمال رفتارهای مناسب و برنامه‌های درسی متناسب.

۱-۳- اهداف پژوهش

با توجه به هدف اصلی این تحقیق که «شناخت تأثیر عوامل محیط اجتماعی مدارس متوسطه در روند شکل‌گیری برنامه درسی پنهان می‌باشد» لذا اهداف زیر به عنوان اهداف جزئی این پژوهش محسوب می‌گردند:

۱. شناسایی اثرات عوامل مقررانی و انضباطی مدرسه در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان.
۲. شناسایی اثر روابط میان معلم و دانش‌آموز در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان.
۳. شناسایی اثر روابط میان فردی دانش‌آموزان با یکدیگر در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان.
۴. مشخص نمودن وضعیت جاری مدارس متوسطه در زمینه وجود برنامه درسی پنهان.
۵. شناسایی پیامدهای منفی و ناخواسته حاصل از محیط اجتماعی مدارس متوسطه.
۶. ارائه پیشنهادات مناسب برای رفع پیامدهای منفی حاصل شده.

۱-۴- سؤال‌های پژوهش

پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به سؤال‌های زیر که به عنوان بعضی از مؤلفه‌ها و عوامل شکل‌گیری برنامه درسی پنهان شناخته شده‌اند، می‌باشد:

۱. نقش قوانین و مقررات انضباطی در پیدایش برنامه درسی پنهان چیست؟

۲. نقش روابط دو جانبه مدیریت و کادر اداری مدرسه با دانش‌آموزان در پیدایش برنامه درسی پنهان

چیست؟

۳. نقش روابط متقابل معلم و دانش‌آموز در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان چیست؟

۴. نقش روابط میان فردی دانش‌آموزان با یکدیگر در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان چیست؟

۱-۵- فرضیه‌های پژوهش

با توجه به سؤالات ذکر شده در این پژوهش فرضیات زیر بیان می‌گردد :

۱. قوانین و مقررات انضباطی در پیدایش برنامه درسی پنهان تأثیر دارد.

۲. نحوه برخورد مدیر و کارکنان اداری مدرسه با دانش‌آموزان در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان

تأثیر دارد.

۳. روابط متقابل معلم و دانش‌آموز در شکل‌گیری برنامه درسی پنهان تأثیر دارد.

۴. روابط میان فردی دانش‌آموزان با یکدیگر در ایجاد برنامه درسی پنهان اثرگذار می‌باشد.

۱-۶- تعاریف نظری و عملیاتی اصطلاحات

۱. برنامه درسی پنهان : به آن دسته از هنجارها، ارزشها و تجارب آموزشی غیر آکادمیک و

غیرملموس که جزء اهداف برنامه‌های درسی صریح نظام آموزشی نیست و دانش‌آموزان در اثر قرار

گرفتن در معرض فرهنگ و تعاملات حاکم بر محیط اجتماعی مدرسه به طور ضمنی فرا می‌گیرند

اطلاق می‌شود.

۲. محیط اجتماعی مدرسه : تعامل‌های اجتماعی، انسانی و فرهنگی نسبتاً پایدار درون مدرسه که دانش‌آموزان به طور مستقیم خواسته یا ناخواسته تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند و برنامه درسی پنهان عموماً تحت تأثیر این محیط می‌باشد. (علیخانی، ۱۳۸۳، ۱۰)
۳. نگرش : طرز تلقی و باورهای دانش‌آموزان از محیط اجتماعی مدرسه که می‌تواند بر رفتار آنها اثرگذار باشد.
۴. مشارکت در امور مدرسه : تعامل و همکاری با میل و رغبت دانش‌آموزان با مسئولین و اولیای مدرسه چنانکه دانش‌آموزان خود را در اجرای برنامه‌های رسمی و جنبی مدرسه شریک بدانند.
۵. اطاعت پذیری : پیروی و اطاعت ناخواسته و بدون میل و رغبت باطنی که منجر به نفی روحیه پرسشگری و نقادی در دانش‌آموزان می‌گردد.
۶. رابطه مداری : برداشت‌ها و عکس‌العمل‌های متفاوت معلم و مسئولین مدرسه در قبال مزیت‌های اقتصادی، طبقاتی و فرهنگی دانش‌آموزان، آن چنانکه دانش‌آموزی فاقد مزیتی خاص کم ارزش تلقی می‌شود و متناسب با آن ویژگی با وی رفتار می‌گردد.
۷. گروه همسالان : گروهی از نوجوانان هم سن، که اعضاء بدلیل وجود فرهنگ خاص در میان آنها شدیداً تحت تأثیر آن می‌باشند و در مواردی حتی دارای ارجحیت مطلق نسبت به سایر مراودات و گروه‌های دیگر اجتماعی دارد.